

AASTAARUANNE 1995

I. Üldist

Tartu Ülikooli Raamatukogu on Eesti avalik universaalne teadusraamatukogu. Ülikooli struktuuris tegutses ta 1995. a. I prorektori (J. Aaviksoo, alates 06.11. T. Maimets) haldusalas.

1995. a. võeti Eestis vastu kaks olulist dokumenti, mis on aluseks raamatukogu tööle tulevikus.

16. veebr. võeti Riigikogus vastu **Tartu Ülikooli Seadus**, mis fikseerib raamatukogu ajalooliselt kujunenud koha Eesti teadusraamatukogude süsteemis ja kus raamatukogu kohta käivad §§:

§4. Ülikooli asutused.

(1) Ülikooli asutused on ülikooli kliinikum, raamatukogu, botaanikaaed, muuseumid ja teised asutused, mille ülesanne on kõrvuti õppe- ja teadustegevusega osutada ka teenuseid.

(2) Ülikooli asutustel on juriidilise isiku õigused ja nad tegutsevad ülikooli nõukogu kinnitatud põhikirja alusel.

§6. Ülikooli raamatukogu.

(1) Ülikooli raamatukogu on ülikooli koosseisus olev riiklik universaalne teadusraamatukogu, mille ülesanne on infoteenuste osutamine, Eesti rahvustrükiste täieliku kogu loomine ja säilitamine ning ülikooli liikmeskonna teenindamine.

(2) Ülikooli raamatukogu tegutseb Seaduse ja oma põhikirja alusel. Põhikirja kinnitab ülikooli nõukogu.

§11. Finantseerimine.

(3) Ülikooli raamatukogu finantseeritakse riigieelarvest infoteenuste osutamiseks ja trükiste kogumiseks samadel alustel teiste vastavate raamatukogudega (vt. RT, 1995, 23, 333).

28. apr. võttis ülikooli nõukogu vastu **Tartu Ülikooli põhikirja**, milles raamatukogu kohta on peatükk:

III.3.1. Tartu Ülikooli Raamatukogu.

77. Raamatukogu on Ülikooli asutus, mille ülesandeks on:

teavikute ja inforessursside kogumise, töötlemise, säilitamise ja kättesaadavaks tegemise kaudu tagada vaba juurdepääs informatsioonile;

rahvustrükise täieliku kogu loomise, teadus- ja kultuuriloolist väärtust omavate arhivaalide kogumise, säilitamise ja kättesaadavaks tegemise ning rahvuslike inforessursside loomises osalemise kaudu aidata kaasa Eesti kultuuri säilitamisele ja arengule;

raamatukogu ja infoteadusalane arendus- ning teadustegevus.

78. Raamatukogu tööd juhib viieks aastaks avaliku konkursi korras valitud direktor ja Raamatukogu nõukogu.

1. sept-ni juhtis raamatukogu 1990. a. ametisse valitud direktor **Malle Ermel**.

29. aprillil valis ülikooli nõukogu järgmiseks viieaastaseks perioodiks kolme kandidaadi hulgast (senine direktor M. Ermel, eksharidus- ja kultuuriminister P. Olesk, raamatukogu infoosakonna peabibliograaf Ü. Must) raamatukogu uueks direktoriks **Peeter Oleski**, kes 1. sept. ametisse astus.

P. Olesk on seadnud oma ametiajal esmatähtsaks:

- 1) maja remondi lõpetamise IX ülemaailmseks fennougristide kongressiks Tartus a. 2000;
- 2) elektroonilise valve sisseseadmise;
- 3) raamatukogu oma väljaannete arvu suurendamise;
- 4) ühise töö teiste raamatukogudega rahvustrükise kogumisel ja säilitamisel;
- 5) raamatuteaduse ja bibliograafia õpetamise taastamise Tartu Ülikoolis.

II. Finantseerimine

Finantseerimisallikad	Kokku (tuh. kr.)	Art. 10	Art. 30
Haridus	5 934,6	5 480,5	454,1
Teadus	326,4	104,3	222,1
Erivahendid	66,2	4,6	61,6
Sihtotstarbelised	16,0	–	9,5
Kokku	6 343,2	5 589,4	747,3

III. Personal

Seisuga 01.01.1995 oli raamatukogus 274,75 ametikohta (298 töötajat). 01.07. 1995 toodi TÜ majandusosakonna koosseisust üle raamatukogu koosseisu hoonet teenindav majanduspersonal (komandant, koristajad, maja-, ukse- ja riidehoidjad). Aasta jooksul vähenes kõrg- ja keskeriharidusega spetsialistide arv 5 võrra. Seisuga 31.12. 1995 oli raamatukogus 364 töötajat (330,5 ametikohta).

Töötajad ametikohtade lõikes (arv/täidetud kohti) 31.12.1995 seisuga

Kokku	Juhid, peaspetsialistid	Kõrghar. spetsialistid	Keskhar. spetsialistid	Teenistujad praktikud	Töölised, abitöölised, abipersonal
364/330,5	19/19	161/149,55	18/17,5	47/42,2	119/102,25

IV. Automatiseeritud infosüsteemi väljaarendamine

1994. a. septembrist detsembrini viibis raamatukogus automatiseerimise konsultandi ja eksperdina Martin Halbert USA-st, kellel aasta lõpuks valmis põhjalik eksperthinnang ja soovitused raamatukogu automatiseeritud infosüsteemi väljaarendamiseks aastail 1995–1997.

Automatiseeritud infosüsteemi väljaarendamise alase tegevuse raamatukogus võib jagada kolmeks:

- 1) raamatukogu töötehnoloogia moderniseerimine tänapäevase info- ja kommunikatsioonitehnika baasil,
- 2) arvutikataloogi ja bibliograafiliste andmebaaside loomine,
- 3) infoteenuste laiendamine ja mitmekesistamine CD-ROM-andmebaaside ja Interneti vahendusel.

2a) Arvutikataloog INGRID*

1994. a. alustati **esimesena** Eestis saabuvate trükiste inventeerimist ja kataloogimist arvuti abil. 1995. a. lõpust on INGRID avatud kasutajaile arvutivõrgu kaudu *telnet utlib.ee login:ingrid* või *URL: http:utlib.ee/~ingrid*. Arvutitöökohtade vähesuse tõttu on lugejatele kohapeal kasutada vaid üks terminaal kataloogisaalis.

---

* Arvutikataloogi ristsetel mõtestati nimi INGRID humoristlikult lahti järgmiselt: Integreeritud Näitlik Globaalne Infosüsteemi Deskriptor / Integrated National Global Research Interactive Database.

1995. a. täiustati oluliselt INGRID-i kataloogiotsingu programmi, loodi juurde WWW-, E-mail- ja käsurea kasutajaliidesed. Edasi arendati statistikamoodulit komplekteerimisosakonna jaoks ja täiustati liigitustarkvara. Loodud on tarkvara perioodika töötlemiseks, kuid perioodikaosakonna kolimise ja töökohtade installeerimise venimise tõttu lükkus perioodika arvutikataloogimise alustamine järgmisesse aastasse. Ka vanaraamatut oleks juba võimalik rekataloogida INGRID-i abil, kuid puudub vajalik riistvara. 1980-ndatel aastatel sisestati vanaraamatu kirjeid CCF-formaadis. Detsembris konverteeris IREX-i stipendiaat USA-st Martin Halbert need FINMARC-formaati. Raamatukogus on loomisel programm FINMARC-formaadis kirjete impordiks kataloogi INGRID. Vanaraamatute viimine INGRID-isse oleks väga vajalik, sest nende vastu tunnevad erilist huvi teadlased välismaalt.

2b) Muud andmebaasid.

Bibliograafiliste andmebaaside loomisel raamatukogus on praegu kasutatud spetsiaalset tarkvara ProCite. Raamatukogus loodud väiksemate bibliograafiliste andmebaaside loetelu vt. lisa XI.

2c) Valmisid lugejabaasi haldamise ja soovisedelite terminaalilt fondi saatmise programmid, samuti vajalik tarkvara RVL-i (raamatukogudevaheline laenus) tööks.. Viimane anti käiku 1. jaan. 1996. Aasta lõpuks oli raamatukogu koduleheküljel WWW-es (<http://utlib.ee>) hulk olulist informatsiooni raamatukogu kohta eesti ja inglise keeles.

3) CD-ROM-andmebaase saab praegu info- ja eurodokumentatsiooni osakonnas kasutada neljal arvutil. Lugejate kasutada olev CD-ROM-andmebaaside arv kasvas aasta lõpuks 40-ni (vt. lisa VII).

Materiaalne baas.

Suvel paigaldati Münsteri Ülikooli rahalise toetusega raamatukogule valguskaabel, tänu millele paranes tunduvalt raamatukogu Interneti-ühendus.

Osteti uus keskarvuti Sun SparcStation 20, samuti arvutustehnikat, installeeriti 8 uut võrgutöökohta.

Raha kõigi 1995. a. tehtud ostude jaoks eraldas Tartu Ülikooli informaatikanõukogu ja Avatud Eesti Fond.

Raamatukogus oli 31.12. 1995. a. seisuga 38 arvutitöökohta:

- * komplekteerimisosakonnas — 8 (4 PC486, 3 PC286, 1 XT, 1 Wang),
- * kataloogimisosakonnas koos liigitussektoriga — 5 (2 PC486, 1 XT, 2 IPC),
- * perioodikaosakonnas — 5 (1 PC486, 2 XT, 2 PC286),
- * teadusbibliograafia osakonnas — 2 (1 PC486, 1 PC386),
- * KHO-s — 1 (1 PC486),
- * fonoteegis — 1 (1 XT),
- * RVL-is — 1 (1 PC386),
- * infoosakonnas — 6 (4 PC486, 1 PC386, 1 IPC),
- * teadusosakonnas — 2 (1 PC486, 1 XT),

- * direktioonil — 1 (1 PC386),
- * andmetöötuse osakonnas — 6 (2 Pentiumi, 3 PC486, 1 IPC),

lisaks

- * arvutiklassis — 13 (1 PC486, 6 PC286, 6 XT),
- * kataloogisaalis, arvutiklassis ja ajakirjade lugemissaalis 3 terminaali lugejatele.

14. sept. 1995. a. asutati Eesti Raamatukoguvõrgu Konsortsium (ELNET Konsortsium), mis jätkab ERÜ automatiseerimise tööühma tööd. Konsortsiumi kuulub seitse Eesti teadusraamatukogu. Tema eesmärgiks on “ühtse integreeritud arvutus- ja sidetehnika-vahenditele tugineva tarbijasõbraliku, kogu Eestit hõlmava raamatukogude infosüsteemi projekteerimise .... korraldamine ja koordineerimine” (vt. põhikirja käsikirjaline projekt). 1995. a. algul installeeris *Information Management and Engineering Ltd.* esindaja TÜ, EPMÜ ja Rahvusraamatukokku oma raamatukogusüsteemi TINLIB, et kohapeal oleks võimalik kontrollida selle sobivust Eesti vajadustega. Pärast tarkvara igakülgset testimist soovitati jätta see teadusraamatukogude osas valikust välja.

Mais koostati TÜR-is raamatukogusüsteemile esitatavate nõuete projekt, mida teiste konsortsiumi liikmete poolt täiendati ja mis on ühiste nõuetena ka kinnitatud. Antud nõuetele tuginedes saadeti 35-le raamatukogusüsteemide müüjale üle maailma ostusoovid. Laekunud kümne pakkumise hulgast peab konsortsium välja valima sobivama. Finantseerimisel loodetakse toetust USA Andrew W Melloni Fondilt.

V. Komplekteerimine

Trükiste komplekteerimise aluseks on EV kultuuri- ja haridusministri määrus nr. 18 6. det. 1994 (komplekteerimissummade ja muude arvandmete kohta vt. lisad I–VI).

Trükiste komplekteerimisel jäid mitmed varasemad probleemid jätkuvalt püsima, nagu sundeksemplar, vahetusmaterjali nappus jne. Raamatuostussummad olid 1995. a. 9 miljonit krooni, olles peaaegu kolm korda suuremad kui eelnenud aastal, ja nad katsid trükiste hinna tõusu. 1995. a. oli trükise keskmine hind 42 krooni (1994. a. 29 krooni). Raamatute keskmine eksemplaarsus oli 2,9, eestikeelsel trükisel 3,5. Jaanuarist alates hakati lisaks raamatutele inventeerima arvuti abil ka väitekirju ja võistlustöid, detsembrist ka kaarte ja noote.

1) Eesti trükis.

Endiselt on Eestis vastu võtmata sundeksemplari seadus. paljud trükiettevõtted ei täida KHM-i ajutist määrust 1992. aastast, uutes trükikodades ei teata sundeksemplari loovutamise nõudest sageli mitte midagi — kõik see tegi eestikeelse trükise komplekteerimise, nagu varasematel aastatelgi, ülemäära keeruliseks. Probleemiks on kujunenud väikesetiraažiliste ametkondlike trükiste komplekteerimine, mida ei registreerita mitte kusagil ja mille kohta informatsiooni saamine on üsna vaevaline. Kohalike trükiste hankimiseks saadeti pöördumised kõigile maavanematele ja nende kaudu vallavanematele. Esimesed saadetised on maakondadest kohale jõudnud.

2) Välismaine trükis.

Raamatukogu välisvahetus on teataval määral stabiliseerunud, s. t. vahetuspunktide arv ei ole enam vähenenud (1995. a. ca 550 vahetuspunkti). Sõlmiti vahetussidemed Komi, Udmurdi, Karjala, Mari ja Mordva rahvusraamatukoguga. Vahetuse teeb keeruliseks asjaolu, et ülikoolis publitseeritavate trükiste arv on äärmiselt väike — 1995. a. ilmus TÜ Toimetisi üks vihik. Seetõttu on suurem osa raamatukogu vahetusest tasakaalust väljas, s. t. et raamatukogu saab oluliselt rohkem trükiseid, kui ise välja saadab.

Väliskirjanduse komplekteerimisallikate seas ei domineeri enam annetused, selle põhjuseks on ühelt poolt nende arvu vähenemine, teiselt poolt aga teiste komplekteerimisallikate (vahetus, oma vahenditest hangitud trükised) olulisemaks muutumine. Vähenenud on raamatukogule mittevajalike annetatud trükiste hulk, sest järjest suurema arvu annetuste puhul on raamatukogu saanud eelnevalt teha valiku. Suuremad annetused: *Sabre Foundation*ilt 3500 raamatut, Kanada väliseestlastelt E. Aruja vahendusel, Lüneburgi linnalt, Soome Arstide Seltsilt “Duodecim”, Eesti Teaduslikult Seltsilt Rootsis jt. Aktiveerunud on sidemed mitme välisriigi saatkonnaga (USA, Poola, Prantsusmaa, Jaapan).

Põhiosa raamatuostussummadest kulutati 1996. a. perioodikaväljaannete tellimiseks, mis on ka hädavajalik miinimum, millele ülikool saab oma töö rajada. Välisajakirjade tellimisel vahetati vahendusfirmat — senise “Svets & Zeitlingeri” asemel pöördui nüüd tellimustega Saksa vahendusfirma “Lange & Springer” poole. Suuremas koguses (ca 1 milj. kr eest) osteti õppejõudude ja teadustöötajate poolt soovitatud välismaist õppekirjandust (vahendusfirmad “Blackwell” Inglismaalt, “Harrassowitz” Saksamaalt ja “Krisostomus”. Raamatukogus toimunud väliskirjastuste (“Springer”, “Karger”) näitustelt osteti ülisuure hinnalandumisega (50%–80%) ca 1400 nim. teaduskirjandust. Saavutatud kokkuleppe alusel müüb “Karger” edaspidigi kõiki oma trükiseid soodushindadega. Soovitava kirjanduse väljaselgitamiseks on kasutatud referentide ja sageli ka teaduskondade juhtkondade abi.

3) Trükiste järelkomplekteerimine.

Kuna raamatukogu täidab eesti trükise kogumise ja säilitamise osas rahvusraamatukogu funktsioone, siis pöörati vanema eestikeelse ja *Estica*-kirjanduse komplekteerimisele erilist tähelepanu. Selleks olid raamatukogusiseselt eraldatud ka vastavad summad. Raamatuid hangiti Tartu, Tallinna, Viljandi ja Võru antikvariatidest, 9-lt oksjonilt ja erasikutelt (R. Lulla jt.).

4) Arvutiandmebaasid.

Tänu osalemisele USA Infoagentuuri poolt väljakuulutatud konkursil sai raamatukogu suure andmebaasi “Periodical Abstracts” omanikuks. Kuni 1996. a. aprillini saadi tasuta kasutamise õigus võrguandmebaasile LEXIS-NEXIS. Aasta jooksul laekus 10 uut CD-ROM-andmebaasi (näit. Venemaa rahvusbibliograafia esitletud “Russian Books in Print PLUS 1994”). (Vt. lisa VII.)

5) Käsikirjad.

Arvukalt täienes käsikirjakogu. Pärijatelt saadi H. Kadari, J. Auli, E. Poomi (Rootsist), V. Kalnini ja T. Suti isikuarhiivid, osa J. Lotmani arhiivist. Eesti TA Arhiiv andis üle V. Vadi ja V. Vaga isikufondid, Eesti Teaduslik Selts Rootsis E. Tenderi, A. Kaelase,

R. Indreko, E. Laidi, A. Soomi ja O. Roslavlevi arhiivid. Olulisi täiendusi saadi olemasolevatele isikuarhiividele (N. Maim, J. Silvet, J. Reinet, L. Leesment, V. Masing, O.-M. Klaassen).

6) Fotod, kunst.

Fotokogusse laekusid pildid sündmustest ja üritustest raamatukogus, kunstikogusse kaks maali ja eksliibriseid.

7) Helisalvestised.

Tänu suuremate ostusummade kasutamise võimalusele toimus fonoteegi komplekteerimisel oluline nihe paremuse suunas. Alustati eelnevatel aastatel komplekteerimises tekkinud lünkade täitmist.

VI. Kataloogitöö

1995. a. toimusid traditsiooniline ja arvutikataloogimine paralleelselt. Kui 1994. a. sisestati arvutisse ainult jooksval aastal ilmunud raamatud (ladina tähestikus), siis alates 1995. a. jaanuarist sisestatakse kõik saabuvad ladina tähestikus raamatud alates ilmumis-aastast 1990. Aasta algusega võrreldes kasvas arvutikataloogimise maht kolmandiku võrra. Kui kaartkataloogides liigitati raamatud UDK-tabelite järgi, siis seoses arvutikataloogimisega tõusis märksõnastamise osatähtsus. Eesti raamatukogudel puudub ühine märksõnastik (thesaurus), mistõttu raamatukogus tuli hakata välja arendama oma. Märksõnastamise põhimõtete ühtlustamine ja INGRID-i kujuneva märksõnastiku toimetamine olidki aasta jooksul pideva tähelepanu all. Teaduskirjanduse märksõnastamine on keeruline ja aeganõudev, sest eestikeelne terminoloogia paljudel aladel kas puudub, on kiiresti muutuv, korraldamata või raskesti kättesaadav. Märksõnastamise teoreetiliste ja praktiliste probleemide lahendamiseks toimus 20. sept. seminar. Märksõnastamise peaspetsialist Sirje Nilbe on koostanud märksõnastamise abivahendiks 4 juhendit. Aasta lõpuks oli koostatavas märksõnastikus 6500 terminit (märksõnad ja viited kokku).

Planeeritud retrospektiivset (kirjandus alates 1990-ndast aastast) arvutikataloogimist ei saanud vajaliku riistvara puudumise tõttu veel alustada. Esialgse arvestuse kohaselt kuluks 50 000 fondis oleva raamatu arvutikataloogimiseks/liigitamiseks viiel inimesel ca 3 aastat. On selge, et raamatukogu peab viima oma uuema kirjanduse kataloogikirjed masinloetavale kujule. Arvutikataloogist saab lugejale suurepärane vahend alles siis, kui ta kajastab märkimisväärset osa raamatukogu fondidest. Muidu on ta lihtsalt üks kataloog, mida lugeja peab tundma.

Tublisti läks edasi 1994. a. alustatud auhinna- ja diplomitööde rekataloogimine/liigitamine. Kui varem olid need peegeldatud kahes vähemkasutatud sedelkataloogis (tähestik- ja teaduskondade kataloog), siis nüüd liidetakse need raamatute tähestik- ja süstemaatilisse kataloogi, mis lihtsustab natuke raamatukogu keerulist kataloogisüsteemi.

Helisalvestisi kataloogiti endiselt kaartidele, kuna puudus arvutikataloogimiseks vajalik programm.

Vastavalt 1994. a. lõpul tehtud otsusele jätkati 1. jaan-st 1995 vana võõrkeelse raamatu rekataloogimist ajalise piiranguga, s. t. *de visu* rekataloogitakse vaid 1917. a-ni ilmunud raamatud. Raamatute puhul ilmumisajaga 1917–1945 piirduakse vana sedelkataloogi fondiga vastavusse viimisega. 31. dets. 1995 seisuga on rekataloogitud ca $\frac{2}{3}$ vanemat võõrkeelset raamatut, rekataloogida jääb veel 60 000–70 000 nim., milleks kulub 7–8 aastat.

Pingsalt tehti ettevalmistustöid üleminekuks perioodika arvutikataloogimisele. Valmisid individuaal- ja koondkirje mudelid.

1995. a. täienesid raamatukogu kataloogid järgmiselt:

- 1) Raamatutele ja erilaadsetele materjalidele (dissertatsioonid, autoreferaadid, auhinna-tööd, separaadid, geograafilised kaardid) koostati 15 148 kirjet (1994. a. 18 500), neist arvutil 4 676.
- 2) Tähestik- ja kohakataloogidesse liideti ca 73 000 (1994. a. 83 000) kaarti.
- 3) ERR-ile saadeti ca 9 000 kaarti välisraamatu kohta ja Tartu Linnaraamatukogule 350 kaarti tehnikakirjanduse kohta.
- 4) Kataloogidest emaldati ca 13 500 kustutatud raamatute kaarti (1994. a. 15 000).
- 5) Liigitati 21 787 nim. (1994. a. 21 000) raamatuid ja jätkväljaandeid.
- 6) Süstemaatilistesse kataloogidesse liideti ca 39 500 kaarti (1994. a. 37 000 k.).
- 7) Märksõnakataloogidesse liideti ca 11 500 kaarti (1994. a. ca 6 600).
- 8) Süstemaatlist kataloogi redigeeriti 59 400 kaardi ulatuses (rubriigid *religioon, majan-dus, matemaatika, kunst, meditsiin*).
- 9) Perioodikaväljaannete kataloogimine toimus traditsiooniliselt — 1993. a. ajakirjade kataloogimine, uute koondkirjete koostamine seni raamatukogus puudunud ja aasta jooksul lisandunud perioodikaväljaannetele, aasta jooksul laekunud jätkväljaannete kataloogimine, individuaalkirjete koostamine eripealkirjadega jätkväljaannetele (vt. ka lisa IX).
- 10) *Estica* märksõnaline erikataloog täienes jooksva kirjanduse läbitöötamise käigus u. 300 nim-ga, sisaldades aruandeaasta lõpuks üle 7500 nim. trükiseid. Kataloogi redigeeri-mise käigus parandati märksõnastikku nii terminoloogiliselt kui sisuliselt, töötati läbi Eesti ja Baltimaade ajaloo, filoloogia, rahvakultuuri ja majandusajaloo valdkond. Kataloogi kasutamise hõlbustamiseks on valminud eestikeelne süstemaatiline märk-sõnaloend.
- 11) Täiendati ja redigeeriti raamatukogu arhiivi nimistuid, lisades sinna nii üksiklehti kui uusi säilikuid.
- 12) Valmis 6 käsikirjafondi nimistut (V. Vadi, A. Vaga, L. Mercklin, L. Leesment, TÜR-i arhiiv, a. 1992, 1993). Osa aasta jooksul korrastatud käsikirjafondist on kättesaadav kartoteekide abil: H. Mürk (f. 111), J. Silvet (f. 118), Akadeemiline Rootsi-Eesti Selts (f. 122), raamatukogu erihoiu osakonna ulatuslik arhiiv (f. 4, nim. 4).
- 13) Jätkus saksa 17. saj. juriidiliste dissertatsioonide kataloogimine, Lääne-Euroopa 16. saj. I poole trükiste kirjeldamine, lõpetati inglise 17. saj. raamatute kirjeldamine.

- 14) Redigeeriti *Estica* kogu raamatute portreede ja kohavaadete kartoteek, eestikeelse varatrükise kronoloogiline kartoteek, inglise 17. saj. trükiste kataloog.
- 15) Koostati infolehed “Õigusteaduse alane elektrooniline informatsioon”, “Arvestus. Analüüs. Juhtimissüsteemid. Infosüsteemid”, “Kaubandus. Marketing. Juhtimine. Ettevõtlus”.

VII. Bibliograafiatöö

Bibliograafiatöös oli 1995. a. endiselt käsil viis teemat, mille kohta koostatakse kartoteeke või andmebaase. Bibliograafiliste andmestike koostamine toimus enamasti traditsiooniliselt: bibliografeerimine kaartidele käsitsi või masinal. Andmebaaside loomine on alles algusjärgus. Kartoteekide (ja andmebaaside) põhjal koostatakse bibliograafiaväljaandeid, lühinimestikke.

1) Tartu Ülikool. Ajalugu. Õppejõudude, teenistujate ja kasvandike biobibliograafia (1632–1710, 1802–1995→).

Bibliografeeriti aastail 1994–1995 ilmunud ja raamatukokku saabunud trükiseid, andmeid koguti ilmuma hakanud Eesti rahvusbibliograafia väljaannetest, magistri- ja doktoritööde kirjanduse nimestikest, “Current Contentsi” andmebaasist, TÜ õppejõudude ilmunud tööde aruandlusest. Probleemid on üles kerkinud materjali valiku osas, sest pidevalt muutub perioodika-nimetuste hulk ja nende sisuline väärtus. Küsitav on iga üliõpilasest autori artikli bibliografeerimise vajadus, kui autor on ajalehe või ajakirja toimetuse töötaja.

Kartoteegi “Tartu Ülikool” põhjal koostatakse ülikooli bibliograafia-aastaraamatuid, millest oli töös 7 nimetust (aastad 1987, 1989–1994), valmis aga 1988. a. kohta. Aastaraamatute avaldamisel on tekkinud kahetsusväärset pikka ajalist distantsi, mis loodetakse likvideerida aastatuhande vahetuseks. Bibliograafia-aastaraamatute (1987. ja 1992.) kohta on rajatud vastavad andmebaasid (vt. lisa XI).

2) Teaduste ajalugu Eestis (1956–1995→) — täienes 40 kaardi võrra.

3) Eesti ajaloo bibliograafia 1918–1944.

Jätkus ajalehe “Postimees”, võõrkeelse ajakirjanduse (“Rigasche Rundschau”, “Dorpater Nachrichten”, “Dorpater Zeitung”, “Historiallinen Aikakauskirja”, “Historiallinen Arkisto”, “Suomen Museo”) bibliografeerimine. Alustati kogutud andmestiku sisetamist arvutisse.

4) “Dörptsche Zeitung” (1789–1875).

Töö teemaga lakkas, kuna bibliografeerija (saksa filoloog) lahkus raamatukogust. Senise töö käigus kerkisid üles probleemid ja küsimused, mis on vaja lahendada eelkõige ERÜ bibliograafia toimkonnas.

5) URBIS. Rahvusvaheline andmebaas, soome-ugri keeleteadus 1988–1992 (Vene aladel ilmunu).

Sisestati 547 kirjet. Suurt tööd tehti juba sisestatud kirjete parandamisel, täiendamisel ja täpsustamisel. Kirjed varustatakse eesti-, inglisi- ja venekeelsete märksõnadega. 1995. a. ei jõutud andmete vahetamiseni projekti osapooltega Soomes, Ungaris ja Vene Föderatsioonis. Suhete loomiseks ja koostöö tihendamiseks korraldati Tartus seminar (2 järgus).

Bibliograafid koostasid (peamiselt väljastpoolt raamatukogu) tulnud tellimuse alusel 8 kirjandusnimestikku (418 nim.), näit. "Professor Helmut Piirimäe bibliograafia", "Laine Peebu olulisemate tööde loetelu 1966–1992" (39 nim.), "Tartu Ülikooli Ajaloomuuseumi direktori Ela Martise tööde loetelu" (11 nim.) jne.

KHO-s koostati mitmeid leidumusnimestikke, neist ulatuslikumad olid: 1) täiendnimestik (26 nim.) ERÜ vanaraamatu tööruhmas ettevalmistatavale vanatrükiste bibliograafiate ja koondkataloogide nimestikule, 2) hollandi trükised 1541–1600 (35 nim.).

Teatmebibliograafia osakonna kartoteekidesse ("Eesti Vabariigi seadused", "Euroopa Liit", "National Geographic" jne.) lisati 2 005 kaarti.

Bibliograafia osakondade ning käsikirjade ja haruldaste raamatute osakonna poolt anti 1995. aastal kokku 6 589 suulist teadist (1994. a. 2 960).

VIII. Lugejateenindus

Lugejate arv on viimastel aastatel püsinud üsna stabiilsena. 31.12.1995 oli registreeritud 24 200 lugejat, kellest 11,1% on TÜ õppejõud, magistrandid, doktorandid, 32,7% — statsionaarsed üliõpilased, 3,5% — kaugüliõpilased, 10,2% — TÜ teenistujad, 42,5% — lugejad väljastpoolt ülikooli.

Aruandeaastal lugejateeninduses suuremaid muudatusi ei olnud.

Oluliselt on viimasel aastal paranenud üliõpilastele mõeldud õppekirjanduse valik — raamatukokku on jõudnud hea kaasaegne ingliskeelne õpik. Kuna õpikute semestripikkust laenu tähtaega on lühendatud kahele kuule, on raamatud hakanud kiiremini ringlesse ja lugejatel on huvi tulla vajalikku raamatut tellima.

1995. a. lõpul oli teaduskirjanduse lugemissaalide avariikulitel 1 828 laudimeetrit trükiseid. Uusi raamatuid ja ajakirju võeti aasta jooksul juurde 3 155 eks., aegunud kirjandust saadeti hoidlasse 7 721 eks. (põhiliselt referaatajakirjad).

Fonoteegi 12 kuulamiskabiini on sisustatud moraalselt ja füüsiliselt vananenud helitehnikaga, mis ammugi enam ei rahulda kuulajate vajadusi. Fonoteegi kasutamist peaks parandama planeeritav individuaalkabiinidest loobumine ja fono(materjalide) saali loomine.

Humanitaarraamatukogus hakati kirjandust koju laenutama ka Usuteaduste Instituudi õppureile. Filiaali lugejaskond kasvas, võrreldes varasemate aastatega, umbes kolmandiku võrra. Seda mõjutasid mitmed asjaolud (humanitaarhoone avamine, hea kontakt üliõpilaskandidaatidega, 19 lugejatele määratud üritust). Lugejad said paljundusvõimaluse.

RVL-i teenuseid kasutas 270 lugejat (1994. a. — 190), tellimuste arv on suurenenud (1995. a. — 3 186, 1994. a. — 2 220, 1993. a. — 1 032), kuigi kõik rahalised kulud (koopiad, raamatute tagasisaatmine) maksavad lugejad. Tellimuste täitmise protsent on kõrge (ca 90%), mis vastab rahvusvaheliste tavadele. 50% tellimuste üldarvust moodustab meditsiinikirjandus. Lugeja tellimuste vormistamisel teeb raamatukoguhoidja ära suure töö. Raamatukogu varad on aga suures osas välismaa lugejale teadmata, kuna ei ole kajastatud üheski rahvusvahelises koondkataloogis. Siiski on tellimusi tulnud Itaaliast, Jaapanist, Austraaliast jm.

KHO varasid laenasid ca 800 lugejat/uurijat (3000 külastust, 8400 laenutust), kellest ligikaudu 70% olid TÜ üliõpilased, õppejõud, teadurid ja teenistujad. Materjale on kasutatud mitmesugustel teemadel, näit. Tartu 19. sajandil, farmaatsia Baltikumis 19. saj., TÜ botaanikaaja ajalugu, vene kirjanduslikud salongid, poola leksika jne.

Ülikooli sisseastujaid teenindati humanitaarraamatukogus. Kuna ülikooli raamatukogus pole piisavas eksemplaarsuses uusi üldhariduskoolide õpikud, siis laenati vajaminev kirjandus 14. keskkoolist, kellega koostöö kulges kiiresti ja meeldivalt.

Märtsikuine lugejauuring andis raamatukogule teavet, kuidas on lugeja rahul konkreetse külastusega. Meeldiv on tõdeda, et enamik vastanuist oli oma külastusega rahul (60,1%) või väga rahul (17,4%). Lugeja negatiivseid hinnanguid põhjustasid raamatukogu olustik (lagunema kippuv, räämas), liigne ajakulu laenutamisel, kataloogide olukord, arvutite ja paljundusseadmete vähesus.

IX. Lugejakoolitus

4.09.–15.09. toimusid järjekordsed raamatukoguõppused esmakursuslastele, mis kolmandat aastat olid korraldatud rangelt vabatahtlikkuse alusel. Need viidi läbi ekskursionidena, mille eesmärgiks oli anda esmakursuslastele vajalikke teadmisi raamatukogus toimetulekuks ja esmaseks orienteerumiseks. Lektoriteks oli 16 töötajat. Läbi viidi 71 õppust (61 – eesti, 3 – soome, 7 – vene keeles). Õppustel osales 342 inimest (nende hulgas 307 esmakursuslast). Õppustele jäi tulemata ca 45% esmakursuslastest. 1990-ndate aastate alguseni olid õppused kohustuslikud ja lülitatud distsipliini “Sissejuhatus erialasse”, mis tagas üliõpilaste parema “raamatukoguliku kirjaoskuse”.

Lugejatepoolne huvi oli minimaalne ka kord kuus toimuvatel uutele lugejatele mõeldud ekskursioonidel (need toimusid ainult aprillis ja novembris).

Arvutiandmebaaside esmakasutajaid õpetati individuaalselt. Koostöös ülikooli arvutuskeskusega korraldati gruppõppusi (1995. a. 182 tundi 389-le inimesele). Uutest teenustest infoosakonnas ja arvutiandmebaasidest informeeriti teadushuvilist lugejat 8 artikliga ajakirjanduses ja 11 intervjuuga erinevatele teabekanalitele.

X. Töö kogudega

Seisuga 31.12.1995 oli raamatukogu töötajatel hooldada **3 702 414 a.-ü.** suurune raamatuvara.

Kogudele oli 1995. a. järjekordselt üks raskemaid. Seda põhjustasid väga soe kevad ja sellele järgnenud kuum suvi. Lugesissaalide temperatuur tõusis kuni +30°C-ni, niiskus C-korruse hoidlates 65–73%-ni. Ebastabiilse olukorra tõttu kontrolliti temperatuuri ja niiskust iga päev, mõnikord isegi kaks korda päevas. Kahjuks ei saa olukorra parandamiseks midagi erilist ette võtta. Hoiutingimused on endiselt eriti halvad C-korrusel, s. o. kõige alumisel korrusel — seinad hallitavad, õhk on raske, ventilatsioon laseb tahma läbi.

Hügienistidel olid suuremateks töödeks vastuvõetud käsikirjakogude ja dissertatsioonide kogu puhastamine ja desinfitseerimine. Ventilatsioon toob hoidlatesse lubamatult palju tahma, seetõttu tuli ventilatsiooniavade lähedal asetsevatele dissertatsioonidele hankida uued ümbrised.

Probleemiks on kujunenud viimaste aastate trükis, mille köide on äärmiselt nõrk ja ei sobi üldse raamatukogudele, vajades juba 2–3 laenutuse järel köitmist või kiletamist. Köitmisvajadused on pidevalt suuremad kui köitekoja võimalused.

Restaureeriti-konserveeriti põhiliselt käsikirjade ja haruldaste raamatute osakonnas hoitavaid materjale. Paberirestauraatorite tööde põhimahu moodustasid kirikuvisiitatsioonide protokolliraamat ja kaks raamatukogu 19. saj. käsikirjalist kohakataloogi. Kohakataloogidest tehti kasutuskoopia, mis tähendab restaureeritud manuskripti säilitamise tagamist.

Erilise tähelepanu all oli eestikeelse kirjanduse kogu (NB! raamatukogul ka rahvusraamatukogu funktsioonid), mille kasutatavus on viimastel aastatel kasvanud, kuid 1991–1995 ilmunu on raamatukogus vaid 1–2 eksemplaris. Pidevas laenusprotsessis on nende aastate trükised hävimisohus. Jätkus eestikeelsete trükiste arhiiveksemplaride märgistamine.

Eesti kolme teadusraamatukogu ja Helsingi Ülikooli Raamatukogu vahelise ühisprojekti raames jätkus eestikeelsete ajalehtede (1918–1940) Rahvusraamatukokku mikrofilmimisele saatmine kasutuskoopia tegemiseks. Seni on aga lahendamata mikrofilmimiseks lahtivõetud köidete edasine saatus — kes ja missuguste kuludega need ükskord korrastab.

Kuna 1995. a. kasvas tunduvalt komplekteeritavate perioodikaväljaannete arv, siis paigutati peaaegu pool perioodikakogu (8 500 m) ümber. Ümbertõstmisi dissertatsioonide ja vanema kirjanduse kogudes oli 2 690 m ulatuses. KHO-s lõpetati F4 rariteetide inventuur (B- ja C-formaat).

Juba aastaid on päevakorras kaardikogu küsimus (hoid, laenutamine, restaureerimine). Alustati salajaste materjalidena raamatukogust kõrvaldatud geograafiliste kaartide otsimist ja tagasinõudmist. Neid on teada EAA-s, ERA-s ja TÜ Geograafia Instituudis. Viimasest saadi aasta lõpus tagasi esimesed 54 Eesti mere-, topograafilist jm. kaarti a. 1920–1939.

Viimastel aastatel kustutatakse intensiivselt aegunud väljaandeid. Õppekirjanduse osakonnas on 1995. a. kustutatud 26 577 a.-ü., millest 20 088 oli mittevajalik või üleliigne, 2 460 sisult aegunud, 2 114 kadunud, 1 914 katkised.

XI. Teadustöö

1995. a. oli käsil 8 teemade ringi.

1) Raamatukogu teeninduskorralduse toimivus (juh. K. Miil).

Rahvusvahelise uuringu käivitas Stockholmi Ülikooli Raamatukogu. Osalejaiks olid suured teadusraamatukogud Eestist, Lätist ja Leedust, konsultatsioone andsid kolleegid Rootsist (Tartus Stockholmi Ülikooli Raamatukogu raamatukoguhoidja Bo Ekengren). Uuringu meetodika aluseks oli võetud N. A. van House'i, B. T. Weili ja Ch. R. McClure'i 1990. a. Chicagos ilmunud käsitlus "Measuring academic library performance: A practical approach".

Uuringu korraldusliku külje — meetodika, tööjaotus, ajakava ja ankeetide vorm TÜR-i tingimustest lähtuvalt — töötasid välja K. Miil, U. Tõnnov, A. Norberg.

Kitsamaid uuringuteemasid oli kuus: 1) lugejate üldine rahulolu, 2) kirjanduse (jt. teavikute) kättesaadavus, 3) seadmete ja ruumide kasutatavus, 4) rahulolu teatmeteeningusega, 5) infootsingu hindamine ja 6) raamatukoguhoidjate töökoormus erinevates tööloikudes.

Küsitluse läbiviimise ajal märtsis olid kaasatud kõik teenindusosakondade töötajad, kokkuvõtteid tegid K. Miil, U. Tõnnov, E. Loorits, L. Dubjeva, Ü. Must, M. Ilus, T. Matsulevitš ja A. Norberg.

Uuringu esialgsed tulemused on avaldatud Stockholmi Ülikooli Raamatukogu väljaandes "Library management development project. 3rd final report" ja läbi arutatud Stockholmi Ülikooli Raamatukogu ja Baltikumi teadusraamatukogude ühisseminaril Riias 13.–15. juunil 1995. a.

Üksikasjalikum uuringutulemuste käsitlus toimub 21. veebr. 1996. a. ja kokkuvõtte ilmub järgmises aastaraamatus.

2) Tartu Ülikooli Raamatukogu ajalugu 19.–20. sajandil (juh. H. Tankler).

Jätkus artiklikogumiku koostamine TÜR-i fondide kujunemisloost.

Lisaks H. Tankleri juhendatud teemale korraldas KHO raamatukogu esimese direktori 225. sünniaastapäeva tähistamiseks ettekandepäeva "Ammendamatu Morgenstern".

3) Tartu ülikooli ajalugu 19. sajandil ja 20. sajandi I poolel (täitja H. Tankler).

Seoses uurimistööga ja oma töö tutvustamisega oli H. Tankler mitmes välisriigis (Rootsis, Venemaal, Saksamaal). Tema ettekannete ja loengute temaatika käsitles aruanda-aastal peale ajalooliste ülevaadete ka teaduse arengut tänapäeva Eestis. H. Tankler juhendas kolme üliõpilastööd, mille väljundiks on bibliograafianimestikud TÜ õppejõudude teadustöödest, ja oponentis E. Tammiksaare väitekirja "Geograafia õpetamine Tartu Ülikoolis 1802–1918".

4) Eesti-, Liivi- ja Kuramaa haritlaskonna kujunemine ja akadeemilised sidemed 17.–18. sajandil (täitja A. Tering).

Jätkus materjalide kogumine balti üliõpilaste matrikli (1561–1800) koostamiseks. A. Tering töötas selleks pikemalt Tallinna Linnaarhiivis, Riia arhiivides ja raamatukogudes,

Helsingi ja Uppsala ÜR-is. Antud teemal ilmus A. Teringult üks artikkel ja ta astus üles nelja ettekandega.

5) **Tartu ülikooli trükikoja toodang aastail 1631–1710** (täitjad E. Jaanson, M. Rand).

E. Jaanson ja M. Rand töötasid Põhjamaade Ministrite Nõukogu stipendiumiga ühekuulisel uurimisreisil Rootsis. Lundi Ülikooli Raamatukogus, Stockholmi Kuninglikus Raamatukogus, Växjö, Kalmari, Linköpingi ja Karlstadi linna ja maakonnaraamatukogudes vaadati läbi vanu katalooge, käsikirjalisi materjale, akadeemiliste trükiste kataloogimata kogusid, mille tulemusena leiti ja saadi juurde 72 Tartu varatrükise koopiat. Lisaks saadi aasta jooksul 11 nimetust koopiaid mujalt, kingitusena saadi ka kolm originaali. Andmebaasi sisestati täiendavalt 303 kirjet. Alustati arvutisse sisestatud kirjete ühtlustamist ja redigeerimist.

Andmebaasi kogumaht on praegu 1374 nimetust, millest desideraatide nimestik hõlmab 146 tiitlit. Teema jätkamiseks küsiti 1996. a-ks ETF-ilt toetust, mida aga ei saadud.

6) **Raamatukogu varade säilitamine, konserveerimine ja restaureerimine.**

1994. a. alustatud fondiuringud TÜR-is ja ERR-is K. Konsa initsiatiivil koos T. Tensingu, M. Konsoni ja M. Siineriga (ERR) on andnud häid tulemusi. Avalikkuseni on jõudnud rida ühisettekandeid ja artiklieid mitmesugustes väljaannetes. Ilmus jätkväljaande "Raamat — aeg — restaureerimine" VII vihik. Restaureerimisprobleemidest toimus rahvusvaheline seminar.

7) **Eesti mõistatused (eesti rahvaluule teadusliku suurpublikatsiooni *Monumenta Estoniae antiquae* IV seeria koostamine)** (juh. prof. A. Krikmann, ühisprojekt TA Eesti Keele Instituudiga).

Raamatukogust osaleb koostamises R. Saukas, kes kontrollis tekstide autentsust mõistatuste kartoteegis (läbi töötatud 20 kartoteegikasti, 365 tüüpi, märksõnad 'padi –redis').

8) **Eesti ajalooteadus 1991–1994. Bibliomeetriline analüüs** (ETF-i grant, täitja Ü. Must).

On loodud andmebaas "Eesti ajalooteadus 1991–1994. a.". Andmebaasist on võimalik teostada otsinguid 12 tunnuse järgi: autor, pealkiri, nimetus (ajakirja puhul), publikatsiooni laad (artikkel, monograafia), aasta, publikatsiooni keel, viidatava teose autor, pealkiri, nimetus, viite laad, keel, aasta. Teema jätkub uurimusliku väljundi koostamisega.

XII. Kirjastustegevus

Vt. lisa XIX.

XIII. Rahvusvaheline koostöö

Jätkus publikatsioonide vahetamine raamatukogude, teadusasutuste, organisatsioonide ja üksikisikutega välismaal. Vahetuspartnereid oli ca 550.

Bibliograafilise info saamiseks pöördui raamatukogu poole 144 korral Saksamaalt, Kanadast, Austriast, Prantsusmaalt, Hollandist, Taanist, Inglismaalt, Rootsist, Iisraelist, USA-st, Norrast, Valgevenest, Soomest jne. Vastuskirjades anti ca 490 teadist mitmesugustel teemadel. Informatsiooni/andmeid raamatukogu kohta on saadetud teatmeteostele "World Guide to Libraries", "The World Directory of Theological Libraries" ja mitmele asutusele/organisatsioonile.

Lisaks tavapärasele publikatsioonide ja bibliograafilise teabe vahetamisele/vahendamisele osales raamatukogu kahes rahvusvahelises koostööprojekti:

- 1) **"URBIS. Rahvusvaheline andmebaas, soome-ugri keeleteadus 1988–1992. (Vene aladel ilmunu)** koostöös Soome Kodumaiste Keelte Uurimiskeskuse, Ungari TA Keeleteaduse Instituudi ja Hamburgi Ülikooliga (SLV). (Vt. X,5 ja lisa XXII.)
- 2) **"Eesti, Läti, Leedu ja Rootsi teadusraamatukogude efektiivsus"**. Projekti juht Stockholmi Ülikooli Raamatukogu. Nimetatud projekti raames toimus märtsis lugeja-uuring "Raamatukogu teeninduskorralduse toimivus", mille esialgsed tulemused arutati läbi Stockholmi Ülikooli Raamatukogu ja Baltikumi teadusraamatukogude ühisseminaril Riias 13.–15. juunil 1995. a. (Vt. XIII, 1.)

Toimusid läbirääkimised Osnabrücki Ülikooli prof. Klaus Garberiga projektiga "Personalschrifttum im alten deutschen Sprachraum Mittel- und Osteuropas" lülitumise küsimustes (projekti finantseerib *Volkswagen-Stiftung*). Göttingeni Ülikooli Raamatukoguga täpsustati võimalikku koostööd saksa vanatrükise alal.

Meeldivaks ja kiirelt tulemuseni jõudnuks võib pidada koostööd Berliin-Brandenburgi TA Arhiivi, Göttingeni TA ja Ülikooli Raamatukoguga, kes tagastasid TÜR-ile 1895.–1900. a. Preisi Teaduste Akadeemia poolt laenutatud kolm I. Kanti kirjavahetuse köidet ja kaks raamatut. Pidulik üleandmistseremoonia toimus ülikooli ajaloomuuseumi Morgensterni saalis 22. nov.

Raamatukogu töötajad on esinenud arvukatel konverentsidel välismaal, mitmes välismaises väljaandes on ilmunud uurimusi ja artikleid. Tavaliseks on saanud raamatukogu teadurite A. Teringu ja H. Tankleri pikaajalised tööreisid Saksamaale, Rootsi jm., et sealsetes arhiivides läbi töötada uurimisteemade kohta leiduvat materjali. S. Nilbe stažeeris kolm kuud Oulu Ülikooli infoteaduste ja sotsioloogia osakonnas.

Raamatukogu restaureerimisosakonnas käis end teist korda täiendamas Lüneburgi konservator C. Gertz. Välislepingute (1991. a-st) kohaselt tehti konserveerimis/restaureerimistöid Jyväskylä Ülikooli Raamatukogule ja Soome Kirjanduse Seltsile.

Automatiseeritud raamatukogusüsteemide ekspert M. Halbert Rice'i Ülikoolist (USA) töötas siin, konverteerides vanaraamatu kirjed CCF-formaadist FINMARC-formaati.

Raamatukogu on järgmiste rahvusvaheliste organisatsioonide liige:

- * Euroopa Teadusraamatukogude Ühendus (LIBER),
  - * Läänemere maade raamatukogude ühendus "Bibliotheca Baltica",
  - * Euroopa Meditsiiniraamatukogude Assotsiatsioon (EAHIL),
  - * Rahvusvaheline Muusikaraamatukogude Assotsiatsioon (IAML),
  - * Euroopa Informatsiooni Assotsiatsioon (EIA) ja selle Balti- ja Põhjamaade haru.
- Raamatukogus toimusid "Karger-Verlagi" väljaannete ja tänapäeva poola raamatu näitus, austria plakati, poola foto ja taani kunsti näitus. Eksponeeriti rahvusvahelised rändnäitused "Baltikum ja sakslased", "Soome sild — Viron veräjät".

XIV. Koostöö Eesti raamatukogudega

Ühiste probleemide lahendamiseks on Eesti Raamatukoguhoidjate Ühingu (ERÜ) juurde moodustatud töörühmad, milles osalevad ka TÜ Raamatukogu töötajad:

- 1) **Automatiseerimise töörühm** (14. septembrist 1995 Eesti Raamatukogude Konsortium (ELNET Konsortium) — eesmärk hankida Eesti teadusraamatukogudele ühtne raamatukogusüsteem (TÜR-ist I. Saare).
- 2) **Bibliokirje töörühm** — rahvusvahelise kirje standardi ISBD(M) tõlkimine eesti keelde (TÜR-ist E. Loorits, R. Somson).
- 3) **Liigitamise ja märksõnastamise töörühm** — UDK-tabelite tõlke ja eelseisva publitseerimise korraldamine (TÜR-ist H. Laanes, S. Nilbe; tabeleid tõlgivad K. Piir — astronoomia, L. Dubjeva — poliitika, P. Nagel — bioloogia, S. Nilbe — religioon, H. Laanes — demograafia, statistika).
- 4) **Sundeksemplari seaduse ettevalmistamise töörühm** — TÜR-ist K. Viirsalu.
- 5) **Vanaraamatu töörühm** — teabe koondamine vanaraamatu kohta ja arvutikataloogi koostamise ettevalmistamine (TÜR-ist K. Kaugver, M. Rand).
- 6) **Analüütilise kirje töörühm** — ettepanekud (töörühma töö tulemused) analüütilise kirje kohta on avaldatud ajakirjas "Raamatukogu" (nr. 3) (TÜR-ist M. Kümnik, A. Laumets).
- 7) **Teadus- ja erialaraamatukogude statistika töörühm** — detailse ja "lollikindla" statistika vormi täitmise juhendi koostamine (TÜR-ist R. Saukas).
- 8) **Bibliograafia toimikond** — moodustatud 1995. a. Eestis tehtava bibliograafiatöö probleemide arutamiseks ja koostöö arendamiseks (TÜR-ist M. Kümnik, A. Laumets).
- 9) **Hoiutoimikond** — moodustati detsembris 1995 (TÜR-ist R. Sonn, K. Konsa, K. Laur).
- 10) **Noodikirje töörühm** ERÜ ja EMKÜ (Eesti Muusikakogude Ühendus) juures — moodustatud 12.12.1995 (TÜR-ist P. Luhamaa).

- 11) **Helisalvestiste kirje tööriühm** ERÜ ja EMKÜ juures — moodustatud 12.12.1995 (TÜR-ist A. Kartul).
- 12) Kultuuri- ja Haridusministeeriumi juures olev **raamatukoguhoidjate koolitusnõukogu** — raamatukoguhoidjate koolituse ja täiendõppe küsimused; teadusraamatukogude töötajate kutsenõuete väljatöötamine (TÜR-ist U. Tõnnov, alates 01.10. M. Ermel).
- 13) **Ajakirja “Raamatukogu” toimetuse kolleegium** — TÜR-ist U. Tõnnov.
- 14) **Vabariiklik terminoloogiakomisjon** — TÜR-ist M. Onga.

H. Tankler osaleb “Eesti teadlaste biograafilise leksikoni” toimetuskolleegiumi ja “Eesti apteekide ajaloo” kolleegiumi töös.

XV. Raamatukogu toimkonnad, kolleegiumid

1) Hoiutoimkond

Koosseis: K. Aints, V. Hiir, M. Ilus, K. Jalas, K. Jentson (esimees), V. Klement, K. Konsa, M. Rand, V. Selge.

Koosolekutel arutati 1) kaardikogu hoiustamist, säilitamistingimusi, edasist komplekteerimist, 2) vanaraamatu fondi hoiutingimusi, nende konserveerimise või restaureerimise vajadusi ja võimalusi, 3) arhiiveksemplari märgistamist (ümbrispaberi valik ja hankimine), 4) koos kataloogitoimkonnaga kohaviitu ja kogude tähiseid.

2) Kataloogitoimkond

Koosseis: M. Ermel (alates 01.09.), L. Külv, H. Laanes, E. Loorits (esimees), K. Miil (kuni 01.09.), S. Nilbe, U. Otsus, R. Somson, L. Trikkant. Toimus 11 koosolekut, kus arutati 1) üleminekut arvutikataloogimisele ja 2) kataloogisüsteemi täiustamist. Olulisemad otsused:

- * 16. jaanuarist hakata sisestama arvutisse raamatukokku tulevaid ladina tähestikus raamatuid alates ilmumisaastast 1990;
- * kaartkataloogides juba kajastatud raamatute (ilm. 1990–1994) arvutisse konverteerimisele eelistada uue perioodika arvutisse sisestamist;
- * venekeelsete dokumentide arvutikataloogimist alustada alles siis, kui Eestisse ostetakse integreeritud raamatukogusüsteem;
- * alates 1995. a. paigutatakse kõik dissertatsioonifondi trükised, mis on ilmunud alates 1990. aastast analoogiliselt teiste kogudega, s. o. sisulis-formaadilis-järjenumbriliselt endise inventarinumbrilise paigutuse asemel;
- * ülikooli raamatukogu koostab kataloogikirjed keskmisel tasemel (mitte rahvusbibliograafia tasemel).

3) Bibliograafia- ja infotöö toimikond

Koosseis: M. Kümnik, A. Laumets (esimees), M. Meltsas, A. Norberg (kuni 30.09.), I. Pelkonen (kuni 31. 08.), I. Ööpik (kuni 13.11.), koosolekutel osalesid ka R. Michelson, M. Onga, K. Taal. Toimus 5 koosolekut, kus arutati seminari "Bibliograafiatöö perspektiivid Tartu Ülikooli Raamatukogus" ettevalmistamist ja läbiviimist ning analüütilise kirje probleeme.

4) Kirjastuskolleegium (kuni 16.11. toimetuskolleegium)

Koosseis: M. Ermel (esimees kuni 16.11.), S. Issakov, M. Kümnik, A. Norberg (kuni 16.11.), P. Olesk (esimees alates 16.11.), M. Rand, R. Saukas, L. Tiik, U. Tõnnov.

Toimus kaks koosolekut: 02. juunil ja 05. okt., kus arutati käsikirju "Raamat — aeg — restaureerimine. VII" ja N. Vorobjova koostatud näituse kataloogi "Keisrikogast Tartu raamatuvaramusse" (mõlemad on ilmunud) ja raamatukogu kirjastamisplaani aastani 2000.

XVI. Töötajate enesetäiendamine

Tallinna Pedagoogikaülikooli juures kaitsesid magistritöid Aili Norberg "Tartu teadlane infotarbijana ülikooli raamatukogus" (oponendid E. Tiit, I. Eenmaa) ja Ülle Must "Universaalse teadusraamatukogu lugeja infoaktiivsus ja seda mõjutavad tegurid" (oponent E. Terk).

Magistrantuuris õpivad: TPÜ-s raamatukogundust L. Dubjeva, M. Ermel, K. Konsa, S. Nilbe, U. Tõnnov, TÜ-s keemiat J. Lehtaru, TÜ-s kunstiajalugu A. Mänd, TÜ-s ajalugu O. Teder.

Tartu Ülikoolis õpivad: K. Pedak, L. Loik ajalugu, E. Org, K. Puusepp eesti filoloogiat, K. Armolik eesti keelt võõrkeelena. Kevadel sai eesti filoloogi diplomi A. Otsa.

Viljandi Kultuurikolledžis õpivad L. Brikker, M. Karolin, P. Luhamaa, S. Pärsimägi, E. Tulmin, P. Zettur, H. Vaidla.

Mitmesugustest arvutiõpetuse kursustest (algkursus, MS Word 6 for Windows, MS Exel jne.) on osakondade aruannete põhjal osa võtnud 66 töötajat. Info- ja eurodokumentatsiooni osakonna töötajad õppisid Internetis otsingute tegemiseks kasutama võrguotsingu programme *lynx*, *MOSAIC*, *NETSCAPE*, andmebaase *LEXIS-NEXIS*, *STAT-USA*.

Raamatukogus korraldatud keeltekursustel on osalenud 40 töötajat.

Restauraatorid kuulasid dots. T. Ilometsa erialaloenguid.

XVII. Materiaalne baas

1994. a. lõpul suleti raamatukogu peasissepäas ja fuajee avariiohtliku olukorra tõttu. Lugejad pääsesid majja Akadeemia t. poolsest kitsast uksest. Garderoob paigutati keldrikorruksel asuvasse endisesse varjendisse. Kahtlemata mõjus taoline olukord häirivalt nii lugejatele kui raamatukogutöötajatele, põhjustades isegi külastuste languse (1994. a. — 967 200, 1995. a. — 762 270).

Raamatukoguhoone ehituskonstruksioonide tugevdamine ja remont kestsid 1995/96. õ.-a. alguseni. Peauks ja fuajee garderoobiga avati lugejatele 4. sept. Selleks ajaks olid majas tehtud järgmised suuremad tööd:

- * kahe postiga toestati peasissekäigu peal asuv konverentsisaali väljaulatuv osa;
- * paigaldati uued, kaasaegsed klaasuksed ja seinad firmalt “Kanoka” (peasissekäigu maksumus 519 061 kr.);
- * fuajee peatala toestati kolme lisapostiga (168 117 kr.);
- * kataloogisaali põrandale (1 139 m²) paigaldati uus kattematerjal *Forbo (sure-step)*;
- * konverentsisaali seintesse paigaldati täiendavad tugevduspostid ja -talad, metallsõrestik (323 399 kr.);
- * paigaldati klaassein ja -uksed, eraldamaks direksiooni fuajeed. Ehitustööd teostas põhiliselt firma “Rand ja Tuulberg”.

Humanitaarraamatukogus (Jakobi 1) tehti samuti väiksemaid remonttöid: parandati küttesüsteem, üld- ja kohtvalgustus, lugemisaali ja hoidlasse paigaldati ventilatsioonisüsteem.

XVIII. Ametiühing

Liikmeid 124. Büroo koosseis: M. Poljakov (esimees), L. Dubjeva (usaldusisik), T. Fahrudinova (töökaitse, tervishoid), H. Kase (lastetöö), T. Kind (palk, puhkused).

Büroo koosolekuid oli 9 + infotund raamatukogu töötajaile.

Põhiprobleemiks oli töö- ja palgatingimuste parandamine.

Lahendatud probleemid, üritused, ettevõtmised:

- * valitsuse poolt lubatud 20% asemel 30%-line palgatõus (TALO teene),
- * 7 tööpäeva lisapuhkust (TÜ a/ü teene),
- * õhtustele vahetustele lisatasu (10% tunnitasu);
- * ettepaneku — raamatukogu töötajate tööstaaži käsitlemine teaduslik-pedagoogilise staažiga võrdsetel alustel — dokumentaalne toetamine ülikooli juhtkonna poolt;
- * valgustuse parandamine;
- * enesetäiendus: inglise keele kursused (3 eri tasemega rühma), saksa keele kursused;
- * aeroobika rühm;
- * laste laulu- ja tantsuring;
- * jõulupidu, emadepäeva pidu, raamatukogu aastapäev;
- * ekskursioon Lahemaale;
- * töötajate vaktsineerimine difteeria vastu.